

بررسی رابطه کیفیت تعامل معلم دانش آموز با کیفیت زندگی دانش آموزان دارای اختلال یادگیری

اعظم جورکش

کارشناس ارشد مشاوره از دانشگاه آزاد خمینی شهر

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه کیفیت تعامل معلم- دانش آموز با کیفیت زندگی انجام شد. تعداد ۱۰۰ نفر از دانش آموزان دارای اختلال یادگیری به روش نمونه گیری تصادفی از یک جامعه ۳۰۰ نفری انتخاب گردید. برای جمع آوری اطلاعات از مقیاس تعامل معلم- دانش آموز، و مقیاس کیفیت زندگی (فرم کوتاه) استفاده شد. داده های پژوهش با استفاده از نرم افزار spss22 و شاخص های آماری فراوانی، درصد، انحراف معیار، ضریب همبستگی و رگرسیون گام به گام مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که بین کیفیت تعامل معلم- دانش آموز و کیفیت زندگی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی، اختلال یادگیری، رابطه معلم، دانش آموز.

۱. مقدمه

اختلال یادگیری خاص^۱ یکی از شایع ترین اختلال های عصبی- تحولی^۲ تشخیص داده شده در دوران کودکی است که مهم ترین علت عملکرد ضعیف تحصیلی به شمار می رود (مل، کونز، نهف، برودر و اسکالت- کرنه^۳، ۲۰۱۴؛ انجمن روانپزشکی آمریکا^۴، ۲۰۱۳). نرخ شیوع این اختلال در اکثر فرهنگ ها و جوامع ۵ تا ۱۵ درصد در کودکان برآورد شده است (انجمن روانپزشکی آمریکا، ۲۰۱۳). شیوع این اختلال در ایران ۴/۵۸ درصد، که پسرها ۱/۱ تا ۲/۲ درصد بیش از دخترها مبتلا به این اختلال هستند (زارع بهرام آبادی و گنجی، ۱۳۹۳).

اختلال یادگیری عبارت است از اختلال در یک یا چند فرآیند اساسی روانشناختی که در فهم یا کاربرد زبان گفتاری یا نوشتاری ایجاد مشکل کرده و ممکن است به صورت توانایی ناقص در گوش دادن، فکرکردن، صحبت کردن، خواندن، نوشتن، هجی کردن کلمه ها یا محاسبه های ریاضی ظاهر گردد (انجمن روانپزشکی آمریکا، ۲۰۱۳). یکی از ویژگی های اصلی اختلال یادگیری خاص، ناتوانی مداوم در یادگیری مهارت های کلیدی تحصیلی است که از دوران تحصیلی رسمی شروع می شود (پورعبدل، صبحی قراملکی، بسطامی و غضنفری، ۱۳۹۵). اختلالات یادگیری می تواند پیامدهای منفی به همراه داشته باشد و فعالیت روزمره فرد را تحت تأثیر قرار دهد، زیرا حافظه، استدلال و توانایی حلال را در این کودکان دچار مشکل می کند. در واقع این اختلال می تواند، مشکلاتی را در حیطه اجتماعی، هیجانی و تحصیلی برای کودک فراهم کند (فریلیچ و شتمن^۵، ۲۰۱۰). افزون بر این، رابطه های اجتماعی یا کنش وری هیجانی نیز می تواند از این اختلال تأثیر بپذیرد و موجب خطاهایی در رفتار، تفکر و بدفهمی رفتار دیگران شود (علیزاده فرد، محتشمی و تدریس تبریزی، ۱۳۹۵).

نتایج پژوهش های موجود نشان می دهد که این کودکان در مهارت های بین فردی (واینر^۶، ۲۰۰۴) و سازگاری اجتماعی (آلیاگان و میکولینسر^۷، ۲۰۰۴) مشکل دارند و همچنین باتوجه به مشکل های تحصیلی که این کودکان دارند، میزان ترک مدرسه آن ها در دوران نوجوانی ۱/۵ برابر حد متوسط می باشد (ماندنی، سازمند، فرهید، کریملو و ماندنی، ۱۳۸۶)؛ بنابراین کودکان مبتلا به اختلال یادگیری باتوجه به شکست های مکرر و مداوم تحصیلی نسبت به مشکلات رفتاری و اجتماعی آسیب پذیرتر و در مقایسه با کودکان عادی سطح بالایی از مشکلات رفتاری را از خود نشان می دهند.

نتایج پژوهش های پاکدامن و طالبی (۱۳۹۳)، میرزایی و دانشمند (۱۳۹۳)، احمدی (۱۳۷۴)، حکیم زاده و درانی، ابوالقاسمی و نجاتی (۱۳۹۲) نشان می دهد که هرچه کیفیت رابطه معلم با دانش آموزان بهتر باشد، عملکرد تحصیلی، احساس تعلق به مدرسه و میزان یادگیری دانش آموزان افزایش می یابد و در عوض مشکلات تحصیلی و روانی آنان کاهش می یابد. احساس تعلق به مدرسه عبارت است از: این که دانش آموزان چه احساسی نسبت به مدرسه خود دارند و تلقی که با همسالان، معلمان و کادر آموزشی مدرسه برقرار می کنند چگونه است (یون، لاو، لی، گیسبرز، چان، فونگ، چانگ و شیا، ۲۰۱۲).

اهداف پژوهش

- تعیین رابطه کیفیت تعامل معلم- دانش آموز با کیفیت زندگی دانش آموزان دارای اختلال یادگیری.

1. Specific Learning Disorder

2. Neurodevelopmental disorders

3. Moll, Kunze, Neuhoff, Bruder & Schulte-Korne

4. American Psychiatric Association

5. Freilich & Shechtman

6. Wiener

7. Al-Yagon & Mikulincer

مواد و روش ها

پژوهش حاضر در زمره تحقیقات توصیفی- همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش، شامل دانش آموزان دارای اختلال یادگیری شهرستان خمینی شهر در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ بوده است (تعداد کل این دانش آموزان ۳۰۰ نفر بود). حجم نمونه حاضر با استفاده از فرمول نمونه گیری گرجسی و مورگان (۱۹۷۰) برآورد شد که تعداد ۱۰۰ نفر براساس این فرمول بدست آمد. نمونه حاضر را ۱۰۰ دانش آموز پایه اول تا ششم ابتدایی مراکز ویژه اختلال یادگیری شهرستان خمینی شهر تشکیل می دهند.

جدول ۱: اطلاعات بدست آمده از جنسیت پاسخگویان

جنسیت پاسخگویان	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
مذکر	۵۰	۴۵	۴۵
مؤنث	۵۰	۵۵	۱۰۰
جمع کل	۱۰۰	۱۰۰	

پرسشنامه تعامل معلم- دانش آموز

پرسشنامه تعامل معلم دانش آموز: این پرسشنامه را ویلز، کریتون، لوی و هوی مایرز (۱۹۹۳) براساس مدل لری (۱۹۵۷) ساختند. در این آزمون، طیف نمره گذاری از ۱ تا ۵ است که گزینه هرگز نمره ۱ و گزینه همیشه نمره ۵ دریافت می کنند. در ایران خیر و البرزی (۱۳۸۴) پرسشنامه تعامل معلم- دانش آموز را ترجمه کرده و مورد استفاده قرار دادند که پایایی و روایی آن محاسبه شده است. پایایی پرسشنامه حاضر را خوشبخت (۱۳۸۷) با شیوه آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش نمود.

پرسشنامه کیفیت زندگی (فرم کوتاه)

این پرسشنامه جهت سنجش کیفیت زندگی فرد در دو هفته اخیر مورد استفاده قرار می گیرد، سازنده آن سازمان بهداشت جهانی^۸ با همکاری ۱۵ مرکز بین المللی در سال ۱۹۸۹ است. این آزمون دارای ۲۶ سؤال در قالب ۴ حیطه است.

فرضیه

بین تعامل معلم- دانش آموز و کیفیت زندگی دانش آموزان دارای اختلال یادگیری رابطه وجود دارد.

جدول ۲: شاخص های توصیفی متغیرهای تعامل معلم- دانش آموز و کیفیت زندگی

متغیرها	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
تعامل معلم-دانش آموز	۱۰۰	۱۰۳/۰۰	۲۰۱/۰۰	۱۴۶/۴۲	۱۶/۲۹
رهبری	۱۰۰	۱۱/۰۰	۳۰/۰۰	۲۳/۶۶	۴/۴۲
درک و فهم	۱۰۰	۱۰/۰۰	۳۴/۰۰	۲۰/۲۸	۳/۹۳
عدم اطمینان	۱۰۰	۶/۰۰	۲۴/۰۰	۱۲/۲۸	۴/۰۲
سرزنش کردن	۱۰۰	۷/۰۰	۲۶/۰۰	۱۵/۳۴	۳/۷۵
مسئولیت و آزادی	۱۰۰	۷/۰۰	۷۳/۰۰	۲۱/۲۶	۶/۰۹
عدم رضایت	۱۰۰	۷/۰۰	۳۰/۰۰	۱۵/۱۸	۴/۰۴
کمک و یاری	۱۰۰	۶/۰۰	۲۷/۰۰	۱۵/۷۴	۴/۴۸
رفتار سختگیرانه	۱۰۰	۱۰/۰۰	۳۰/۰۰	۲۲/۶۵	۴/۷۵
کیفیت زندگی	۱۰۰	۴۸/۰۰	۱۶۱/۰۰	۹۹/۹۳	۱۳/۸۸

⁸ .WHOQOL- BREF

جدول ۲ حاکی از این است که میانگین تعامل معلم- دانش آموز برابر با (۱۴۶/۴۲) و انحراف معیار آن برابر با (۱۶/۲۹) است. در مؤلفه های تعامل معلم- دانش آموز خرده مقیاس رهبری بالاترین میانگین (۲۳/۶۶) و خرده مقیاس عدم اطمینان کمترین میانگین (۱۲/۲۸) را دارا است. در متغیر کیفیت زندگی میانگین مساوی با (۹۹/۹۳) است و انحراف معیار آن عدد (۱۳/۸۸) را نشان می دهد.

بحث و نتیجه گیری

میانگین و مؤلفه های درک و فهم، سرزنش کردن، مسئولیت و آزادی، عدم رضایت، کمک و یاری و رفتار سختگیرانه به ترتیب برابر با (۲۰/۲۸)، (۱۵/۳۴)، (۲۱/۲۶)، (۱۵/۱۸)، (۱۵/۷۴) و (۲۲/۶۵) است. انحراف معیار نمرات نیز نشان می دهد که بیشترین پراکندگی مربوط به مؤلفه مسئولیت و آزادی (۶/۰۹) و کمترین آن، مربوط به مؤلفه سرزنش کردن (۳/۷۵) است. مؤلفه های رهبری، درک و فهم، عدم اطمینان، عدم رضایت، کمک و یاری و رفتار سختگیرانه نیز به ترتیب دارای مقادیر پراکندگی (۴/۴۲)، (۳/۹۳)، (۴/۰۲)، (۴/۰۴)، (۴/۴۸) و (۴/۷۵) هستند. همچنین، در جدول مقادیر کمینه و بیشینه برای هر یک از متغیرها گزارش شده است که نشان می دهد، متغیر تعامل معلم- دانش آموز دارای دامنه نمراتی بین ۱۰۳ تا ۲۰۱ و متغیر کیفیت زندگی دارای دامنه بین ۴۸ تا ۱۶۱ هستند. مؤلفه رهبری با دامنه نمرات ۱۱ تا ۳۰، مؤلفه درک و فهم با دامنه ۱۱ تا ۳۴، مؤلفه عدم اطمینان با دامنه ۶ تا ۲۴، مؤلفه سرزنش کردن با دامنه ۷ تا ۲۶، مؤلفه مسئولیت و آزادی با دامنه ۷ تا ۷۳، مؤلفه عدم رضایت با دامنه ۷ تا ۳۰، مؤلفه کمک و یاری با دامنه ۶ تا ۲۷ و مؤلفه رفتار سختگیرانه با دامنه ۱۰ تا ۳۰ ساختار مقیاس تعامل معلم- دانش آموز را تشکیل می دهند.

فرضیه:

بین تعامل معلم- دانش آموز و کیفیت زندگی دانش آموزان دارای اختلال یادگیری رابطه وجود دارد. یافته های پژوهش حاضر را می توان این گونه تبیین کرد، زمانی کیفیت تعامل معلم- دانش آموز در سطح بالایی باشد، باعث ارتقاء کیفیت زندگی و زمانی که کیفیت تعامل معلم- دانش آموز در سطح پایینی باشد، بالطبع آن کیفیت زندگی نیز پایین خواهد بود. به نظر می رسد که هرچه رابطه معلم با دانش آموزان بهتر باشد، برخوردهای گرمتری با آنها داشته باشد و به طور کلی تعامل او با دانش آموزان دارای اختلال یادگیری بیشتر باشد، کیفیت زندگی این دانش آموزان افزایش می یابد. در این زمینه ایونس معتقد است، زمانی می توان به پیشرفت این گونه دانش آموزان اعتقاد داشت که همه افرادی که در ارتباط با آن ها هستند، نسبت به ویژگی های یادگیری و رفتاری آن ها آگاهی داشته باشند. والدین، اطرافیان، معلمان، مدیران و کلیه کارکنان مدارس باید آموزش های لازم را در این زمینه داشته باشند.

فهرست منابع و مآخذ

- احدی، ح؛ کاکاوند، ع. (۱۳۹۲). اختلالهای یادگیری (از نظریه تا عمل) به همراه راهکارهای عملی جهت رفع مشکلات رایج تحصیلی و یادگیری. تهران: نشر اسباران.
- احدی، ح. (۱۳۸۶). روانشناسی رشد، چاپ دوازدهم، تهران: نشر پردیس.
- پاکدامن، مجید؛ طالبی، احمدرضا. (۱۳۹۳). ارتباط بین میزان آگاهی آموزگاران از ناتوانی های یادگیری با احساس تعلق به مدرسه و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پایه اول دبستان. فصلنامه روانشناسی تربیتی، سال پنجم، شماره دوم، ۷-۱۶.
- خوشبخت، ف. (۱۳۸۷). بررسی اثرات مدرسه، کلاس و ویژگی های دانش آموزان در تبیین عملکرد ریاضی و نگرش نسبت به تحصیل در مدارس ابتدایی: شواهد تجربی مدل اثربخشی آموزشی، پایان نامه دکتری. شیراز: دانشگاه شیراز.
- خدایاری فرد، عابدین. (۱۳۸۵). مقایسه نشانه های اضطراب و افسردگی در نقاشی آدمک دانش آموزان کم توان ذهنی و عادی. دوره ۳، شماره ۱۰، تابستان ۱۳۹۲، صفحه ۱۲۸-۱۱۳.

- میرزایی، حسن؛ دانشمند، بدرالسادات. (۱۳۹۳). رابطه کیفیت تعامل معلم- دانش آموز با پیشرفت تحصیلی در مدارس پسرانه مقطع متوسطه شهر رفسنجان. اولین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران.
- میرکمالی، محمد. (۱۳۸۰). روابط انسانی در آموزشگاه. تهران: نشر یسپرون.
- مطلبی، قاسم؛ جوان فروزنده، علی. (۱۳۹۰). مفهوم حس تعلق به مکان و عوامل تشکیل دهنده آن. مجله هویت شهر، شماره هشتم، ۲۷-۳۷.